

Voorstel hervorming rechtspleging: van rechtbank naar dienstverlener op afspraak.

Inleiding

Op 26 januari 2026 kreeg Bart Willocx, eerste voorzitter van het hof van beroep te Antwerpen, de prijs voor Overheidsmanager van het jaar 2025 van de Vlaamse Vereniging voor Bestuur en Beleid (VVBB). De VVBB loofde zijn 'out of the box'-aanpak en zijn 'justice as a service'-insteek.

In zijn aanvaardingsspeech¹ vertelde voorzitter Willocx over zijn "focus op, en een constante blik vanuit de mensen voor wie we het doen, de rechtszoekenden natuurlijk, maar ook de balie, het OM, de maatschappij die van ons een dienst vraagt, en van wie we een enorme macht krijgen, die we dan ook moeten verdienen. Zij zijn de reden van ons bestaan en moeten de maatstaf zijn van onze werking "

Hij stelde zich ook vragen bij de efficiëntie van onze huidige procedures: "Onze procedure, en wie wat hierin doet, dateert van heel lang geleden... We lijken soms een megabedrijf dat blind voor de evolutie in de wereld hetzelfde product blijft maken. Het vertrouwen daalt, de tevredenheid is laag, dan moet je je vragen stellen en aanpassen. Mensen noemen procedures begrijpelijk te duur, te langdurend, niet effectief en niet participatief genoeg."

Kortom, Justitie voldoet niet meer aan de maatschappelijke verwachtingen van de 21^e eeuw. Er is bij het publiek geen enkel begrip meer voor ingewikkelde procedures, die alleen nog aanleiding geven tot incidenten en langdurige procedureslagen. Het is hoog tijd dat ouderwetse procedures plaats maken voor een dienstverlenende Justitie van de 21^e eeuw.

Dat is de eerste krachtlijn in mijn voorstel tot hervorming van de rechtspleging: **Justitie is een dienstverlener**. Voor de klanten moet deze dienstverlening toegankelijk en laagdrempelig zijn. Ook onze Minister van Justitie, Annelies Verlinden, vermeldt dit als doelstelling in de Beleidsnota Justitie.² De klanten moeten op flexibele en efficiënte wijze, binnen een redelijke termijn, worden geholpen. Om nogmaals voorzitter Willocx te citeren: "Zij zijn de reden van ons bestaan en moeten de maatstaf zijn van onze werking."

De tweede krachtlijn gaat over **vertrouwen in de magistratuur** als 'professional'. Rechtsbedeling is de taak van onafhankelijke en onpartijdige rechters, bijgestaan door het justitiepersoneel. Zij zijn hiervoor uitstekend opgeleid en ze hebben een grondige selectieprocedure doorlopen om deze taak te mogen uitvoeren. Ze worden bovendien ook op regelmatige tijdstippen geëvalueerd in de uitvoering van deze taak.

Deze 'professionals' moeten dan ook vertrouwen krijgen in de uitvoering van hun werk. Zij zijn het best geplaatst om te waken over het eerlijke verloop van de procedure en om conflicten op te lossen volgens de democratische regels van de rechtsstaat. Dit is namelijk hún specialiteit als 'professional'.

Het voorstel is niet tot in de details uitgewerkt. Dat is niet mogelijk voor zo'n ingrijpende hervorming. Er zal heel wat wetswijziging nodig zijn om dit mogelijk te maken, zoals in het Gerechtelijk Wetboek, en vooral in Boek II, Het Geding, van Deel IV, Burgerlijke Rechtspleging, en in het Wetboek van Strafvordering, zoals bv. de Titels I en II van Boek II, Het Gerecht. Bovendien zal er ook veel IT-werk aan te pas komen. Dit voorstel beperkt zich dus tot het schetsen van de grote lijnen en de wijze waarop burgers en gerechtelijke actoren gebruik kunnen maken van het voorgestelde nieuwe systeem.

¹ [justice-as-a-service-omj-260126.pdf](#), [Nieuws | Hof van Beroep Antwerpen](#)

² *Beleidsnota Justitie, Voor een rechtvaardige justitie die verbindt*, A. VERLINDEN, Minister van Justitie, 21 januari 2026, Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, DOC 56 1282/017, p. 18.

1) Algemeen concept:

Vandaag kent ons systeem enkel openbare rechtszittingen met vele zaken die gelijktijdig zijn vastgesteld voor behandeling. Dit verdwijnt en in de plaats komt een systeem van afspraken per dossier, zoals bij elke moderne dienstverlener. In de plaats van strikte en gedetailleerde procedures komt er flexibiliteit in communicatie en behandeling. Justitie is een dienstverlener met de rechtszoekenden als klanten. Het doel is een efficiënte rechtsbedeling met gebruiksgemak voor alle actoren.

Het dossier is voor alle partijen toegankelijk voor inzage en aanvulling op een digitaal platform in beheer van de griffie. Na aanmelding van een betwisting, wisselt de griffie binnen een wettelijke termijn de gegevens en toegangsrechten uit en wijst zij een behandelende Kamer aan. In overleg met de partijen, en volgens de complexiteit van de zaak, legt de Kamer de procedure-afspraken en -termijnen vast. Alle communicatiekanalen zijn toegelaten in deze fase, mits registratie van elk contact.

In een digitale agenda kunnen de partijen een tijdsslot aanvragen voor de behandeling van hun dossier. Het beheer van deze digitale agenda is in handen van de griffie, die hierbij de dienstregeling en de samenstelling van de Kamers volgt. Rechters en griffiers voeren in de digitale agenda hun beschikbaarheden in volgens de korpsafspraken en de dienstregeling.

Er is keuze tussen schriftelijk in beraad nemen of te pleiten. De rechtbank neemt de zaak in beraad, schriftelijk of na pleiten op de behandelafpraak, en doet uitspraak binnen een wettelijke termijn. Voor een eenvoudige zaak moet maximum 6 maanden als doorlooptijd volstaan. De gemiddelde doorlooptijd zou maximaal 1 jaar mogen bedragen.

2) Toepassingsgebied:

a) *Standaard*

Elke betwisting die partijen voor een rechtbank willen brengen, kan in dit format passen, zowel burgerlijke zaken als strafzaken. Van zodra het strafonderzoek is afgerond, wordt het OM een partij in de zaak, die op gelijke voet staat met de andere partijen.

b) *Bijzonder doelpubliek*

De minderheidsgroep van digitale analfabeten kan – indien er geen bijstand is van een raadsman – in een ideaal scenario bij elke overheidsdienst op een publieke computer ook via het digitale platform werken, met bijstand van een overheidsmedewerker voor de digitale handelingen. Bijvoorbeeld de gemeente, het CAW of het OCMW kunnen dit organiseren, of ook andere publieke dienstverleners, zoals bv. ziekenfondsen of vakbonden. In haar Beleidsnota Justitie denkt onze Minister van Justitie ook na over zulke vormen van dienstverlening, in de vorm van kiosk-PC's.³

Wanneer dergelijke infrastructuur niet mogelijk zou zijn, moet een niet-digitale mogelijkheid blijven bestaan, welke toegankelijk is op de griffie. Wanneer in eenzelfde dossier er partijen zijn die niet op digitale wijze kunnen werken, en partijen die dat wel kunnen, dan moet ook een hybride tussenvorm mogelijk zijn. Wie over de digitale mogelijkheden beschikt, kan via het platform werken. De niet-digitale partijen moeten alle communicatie alsnog op papier kunnen ontvangen en indienen.

³ *Beleidsnota Justitie, Voor een rechtvaardige justitie die verbindt*, A. VERLINDEN, Minister van Justitie, 21 januari 2026, Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, DOC 56 1282/017, p. 18.

c) *Uitzonderingen*

Voor een aantal bijzondere situaties is dit format niet adequaat, bv. dringende procedures, zoals bepaalde jeugdprocedures, kort geding, strafzaken met aangehouden beklaagden. Ook de assisenprocedure zou zeer moeilijk in dit format passen, gelet op de volksjury. Bovendien zijn de beklaagden in assisendossiers vaak aangehouden.

Ook in situaties van verstek, moet een afwijkende procedure blijven bestaan. Bij verzet is de standaard procedure wel mogelijk.

3) Procedurele fases

a) *Algemeen*

a.1

Alle betrokkenen moeten redelijke inspanningen leveren om alle partijen te bereiken, waarbij alle mogelijke communicatiekanalen toegelaten zijn, zowel digitaal (voorkeur) als op papier. De griffie registreert alle communicatie met de rechtbank als bewijs.

Vandaag bestaan al verschillende kanalen om met de partijen te communiceren. Zo gebeurt bv. de kennisgeving van de bepaling van een rechtsdag in burgerlijke zaken met een gewone brief van de griffier aan de partijen en hun advocaten (art. 750 Ger. Wb.). Ook de kennisgeving van een uitstel van de zaak in burgerlijke zaken gebeurt met een gewone brief (art. 754 Ger. Wb.). Dit is ook de gangbare praktijk in strafzaken, aangezien de dagvaarding geldig blijft in geval van verdaging van de zaak (art. 145, 4^e lid en art. 182, laatste lid Wb. SV^o).

In strafzaken mag het OM de gekende slachtoffers "*met alle passende middelen*" verwittigen van de zitting van de correctionele rechtbank (art. 182 Wb. SV^o). Ook kunnen partijen vrijwillig en op eenvoudige oproeping verschijnen in strafzaken, zonder dagvaarding (politierechtbank: art. 147 Wb. SV^o; correctionele rechtbank: art. 182 Wb. SV^o). In een snelrechtprocedure kan het OM beslissen om de beklaagde op te roepen met een Proces-Verbaal (art. 216quater Wb. SV^o) of zelfs met een eenvoudige oproeping (art. 216quinquies Wb. SV^o). Ook bij deze mogelijkheden stelt het OM de gekende slachtoffers in kennis van de zitting "*met alle passende middelen*".

Voor een beroep tegen een Bevel tot Betalen bij de politierechtbank mag het verzoekschrift hiertoe zelfs "*via elektronische post aan de griffie worden verzonden*" (art. 65/1§2 Wegverkeerswet).

Er zijn dus reeds aanzetten in de huidige wetgeving om met moderne communicatiekanalen te werken. Het kan geen probleem zijn om een algemene werkwijze in te stellen voor een communicatie "*met alle passende middelen, inclusief elektronische post*".

a.2

Een nieuw digitaal platform functioneert als beheersinstrument voor alle rechtszaken. Hierop melden partijen en/of hun raadslieden nieuwe zaken aan. De registratie van elke communicatie via dit digitale platform verloopt automatisch. Dit geldt ook voor communicatie die het systeem zelf automatisch genereert. De griffie registreert alle andere vormen van communicatie met de rechtbank (briefwisseling, telefoon, aan het onthaal) in het digitale platform.

In burgerlijke zaken gebruiken de partijen al e-deposit in het MACH-systeem (art. 721, 725bis/1 en 725ter Ger. Wb.). De artikelen 739 en 742 Ger. Wb. laten toe om stukken en conclusies digitaal neer te leggen. Er bestaat ook al het digitale Cross Border-platform, waar men als burger beroep kan aantekenen bij de politierechtbank tegen een verkeersboete.

De afdeling bestuurszaken voor de Raad van State kent al een volledig digitale procedure overeenkomstig artikel 31bis van de gecoördineerde wetten op de Raad van State (Wet van 28 november 2025, B.S. 22 december 2025). Een K.B. van 14 januari 2026 (B.S. 21 januari 2026) geeft hieraan reeds uitvoering.

De technologie is dus al aanwezig, maar er is eenvormigheid nodig. In een overkoepelend portaal moeten de gebruikers snel de weg vinden naar de juiste rechtbank voor hun geschil. Een algoritme kan automatisch de bevoegdheid bepalen. Dit verwijst onmiddellijk naar de juiste rechtbank door, waar de partijen de zaak dan kunnen aanmelden. Zo vermijden we bevoegdheidsbetwistingen en wint Justitie aan efficiëntie.

Private actoren kunnen via een korte vragenlijst de bevoegde rechtbank voor hun geschil vinden. Bij een betwisting met een overheid of over een overheidsbeslissing (bv. een GAS-boete of een beslissing over een uitkering na een arbeidsongeval), zou men de referte van het overheidsdossier of van de overheidsbeslissing kunnen ingeven. Het refertenummer is dan automatisch gekoppeld aan de juiste rechtbank. Dit zou de efficiëntie sterk verhogen.

Dit vraagt natuurlijk een koppeling aan andere overheidsdatabanken, waarbij privacyregels eventueel in de weg staan. De huidige digitale toepassingen binnen Justitie hebben al veel aandacht voor de opvolging van de privacyregels (bv. art. 725bis/1 – 725ter Ger. Wb. en art. 782 – 782bis Ger. Wb.). Eender welk overheidsdossier draagt steeds een refertenummer. Het zou voldoende kunnen zijn om dit refertenummer te koppelen aan de bevoegde rechtbank in geval van betwisting. De inhoudelijke gegevens of identiteitsgegevens zijn daarvoor niet nodig, zodat dit 'GDPR-proof' zou moeten zijn. Vandaag vermelden toch ook alle overheidsbeslissingen al de bevoegde rechtbank in geval van betwisting.

Voor handelaars zou dit ook kunnen werken op basis van refertenummers voor facturen, offertes of andere dossiernummers. Zij vermelden in hun factuurvoorwaarden vandaag toch ook gewoonlijk een bevoegde rechtbank in geval van betwisting. Hoe meer men op basis van dossiernummers al vooraf een koppeling kan maken aan een bevoegde rechtbank in geval van betwistingen, hoe minder problemen er zullen zijn over de bevoegdheid.

b) Opstarten van een procedure voor een rechtbank

b.1.

Er is steeds een partij die initiatief moet nemen om de betwisting voor een rechtbank te brengen. Deze partij meldt het geschil aan via het digitale platform en geeft alle gegevens op van de betrokken partij(en), zowel medestanders als tegenstanders. Dit geldt ook wanneer het OM één of meerdere beklaagden voor de strafrechter wil laten berechten. Het OM geeft ook reeds de gegevens op van de gekende slachtoffers.

Het is essentieel dat de initiatiefnemer alle bekende contactgegevens van de betrokken partijen meedeelt. Het snel kunnen contacteren van alle partijen, is zeer belangrijk. Via de automatische bevoegdheidsbepaling, verwijst het digitale platform door naar de juiste rechtbank.

In het aanmeldingsformulier op het digitale platform zijn er verplichte invulvakken: gegevens en hoedanigheid van de partijen, aard van de betwisting, rechtsgronden en vorderingen, e.a. Bij een burgerlijke zaak mag men documenten voegen aan deze aanmelding, zoals bewijsstukken of schriftelijke argumentatie. Dit is echter niet noodzakelijk, omdat men hierover in de fase van het procedureel overleg afspraken kan maken. In strafzaken zal de aanmelder het OM zijn. Zij moet het volledige strafdossier als bijlage opladen in het digitale platform. Bovendien geeft het OM de exacte tenlasteleggingen op voor elke beklagde.

Een beroep op gerechtsdeurwaarders om een zaak aanhangig te maken bij een rechtbank, is dus niet meer nodig. Het digitale platform registreert immers alles en creëert op die manier het bewijs van de communicaties. Dit maakt procederen voor een burger goedkoper. Voor de strafzaken betekent dit voor Justitie een gigantische besparing op dagvaardingskosten.

Voor digitale analfabeten moet een uitzonderingsprocedure bestaan. Wie niet over de digitale mogelijkheden beschikt, kan alsnog een tegenpartij op de klassieke wijze dagvaarden via gerechtsdeurwaardersexploot. Eventueel mag dit op een goedkopere manier, zoals bv. bij aangetekende brief. De initiatiefnemer moet wel het bewijs leveren dat zijn tegenpartij werd bereikt. De griffie maakt dan zelf een dossier aan in het digitale platform en registreert de dagvaarding of oproeping.

b.2

De griffie van de aangezochte rechtbank krijgt een automatische aanmelding van een nieuwe procedure. In het digitale platform is ook een digitaal agendasysteem vervat, dat een behandelende Kamer aanduidt. Het digitale platform zendt automatisch een verwittiging naar alle opgegeven partijen op hun e-box en eventueel op een extra e-mailadres dat de initiatiefnemer heeft opgegeven.

Binnen een wettelijke termijn kijkt de griffie na of alle betrokkenen een verwittiging hebben ontvangen en of het om de juiste partijen gaat. In geval van problemen hierbij, zendt de griffie opnieuw een verwittiging, eventueel per post of desnoods telefonisch. Tegelijk stelt de griffie in het digitale platform de toegangsrechten tot het dossier open voor alle partijen én de Kamer. Het systeem genereert inloggegevens, en deelt deze automatisch mee aan iedereen in de zaak.

Alle partijen krijgen een wettelijke termijn om hun hoedanigheid te melden en hun voorstellen in te dienen voor procedure-afspraken, zoals conclusietermijnen, meedelen stukken en behandelduur. Hiervoor kan een toepassing bestaan in het digitale platform, doch dit is principieel een relatief informeel overleg. Dit mag via alle communicatiekanalen gebeuren en alle procedurele aspecten kunnen aan bod komen: extra partij oproepen, deskundig onderzoek, plaatsbezoek, getuigenverhoor, bijstand van een tolk, enz.

Dit procedureel overleg vervangt de inleidingszitting (art. 729 Ger. Wb.) in het huidige systeem. Grosso modo kunnen alle onderwerpen hier aan bod komen die onder de huidige wetgeving zijn geregeld in de Titels II en III in Boek II, Het Geding, van Deel IV, Burgerlijke Rechtspleging, van het Gerechtelijk Wetboek. In het huidige artikel 148 Wb. SV^o is al een aanzet tot dergelijke werkwijze ingeschreven. Dit artikel bepaalt dat een politierechter in strafzaken, op vordering van het OM of de burgerlijke partij, allerlei maatregelen mag bevelen of informatie mag opvragen, vóór de zittingsdag.

Ook de aanvraag voor een niet-digitale behandeling kan tijdens dit overleg, aangezien alle communicatiekanalen mogelijk zijn. De griffier registreert communicatie die niet via het digitale platform verloopt. De rechter zal actief de partijen contacteren om het procedurele overleg in goede banen te leiden. Desnoods belegt men een fysieke afspraak tussen de partijen en de Kamer om de procedure te bespreken en vast te leggen.

De aangewezen Kamer heeft het beslissingsrecht over alle procedurele aspecten en bepaalt het verdere verloop. Idealiter zijn alle betrokken partijen akkoord over het procedureverloop. Maar indien dit niet het geval zou zijn, heeft de Kamer het laatste woord hierin. De rechtbank waakt over de eerlijke gang van zaken. Er moet vertrouwen zijn in de kwaliteiten van de magistraten. Dit alles zou procedure-incidenten en wrakingspogingen tot verleden tijd moeten maken en de efficiëntie verhogen.

Tenslotte is er tijdens dit procedureel overleg een eenmalige mogelijkheid om opmerkingen of bezwaren te melden tegen de aangewezen Kamer. Nadien is er geen mogelijkheid meer tot wrakingsverzoeken. De voorzitter van het korps (niet de Kamer) beslist over eventuele bezwaren tegen de aangewezen Kamer. Zo nodig geeft de voorzitter de opdracht om via het digitale agendasysteem een andere Kamer aan te wijzen.

b.3

Indien een partij niet reageert binnen de wettelijke termijn, mogen de tegenpartijen verstek nemen tegen deze partij. De griffie moet wel voldoende pogingen hebben ondernomen via alle nuttige communicatiekanalen om deze partij te contacteren.

In burgerlijke zaken, in de situatie van één eiser tegen één verweerder, kan de rechtbank onmiddellijk de zaak bij verstek in beraad nemen en binnen de wettelijke termijn uitspraak doen. Indien er meerdere andere partijen zijn, die de procedure nog verder zetten, kan de afwezige partij toch nog tussen komen. Zij heeft immers principieel toegangsrechten gekregen tot het dossier in het digitale platform, en kan zich dus alsnog melden. Op dat moment is een nieuw procedureel overleg nodig, waarbij de Kamer steeds het beslissingsrecht heeft over het verdere verloop.

In strafzaken is de organisatie van bijzondere openbare zittingen mogelijk voor de vaststelling van een reeks dossiers waarin niemand gereageerd heeft (verstek-zittingen in bulk). De beklaagden worden dan alsnog bij gerechtsdeurwaardersexploot gedagvaard en ze hebben nog een laatste kans om naar de zitting te komen. Indien niemand verschijnt, behandelt de rechtbank de zaak bij verstek. Indien wél iemand verschijnt, kan hij/zij op dat moment kiezen tussen onmiddellijk pleiten of de standaard procedure aanvatten.

c) In staat stellen van de zaak

c.1

In geval van een onderzoeksmaatregel, gaan de procedurele afspraken pas in na de uitvoering hiervan. Eventueel was het procedureel overleg beperkt tot de bespreking van deze onderzoeksmaatregel en is een nieuw procedureel overleg nodig na de uitvoering hiervan. Men mag ook vanaf het begin afspraken maken over het gehele procedureverloop.

c.2

Alle partijen dienen hun schriftelijke argumenten en stukken in op het digitale platform volgens de vastgelegde procedurele afspraken. Het is mogelijk dat dit volgens de klassieke conclusierondes gebeurt, overeenkomstig de huidige regelingen in de artikelen 741 - 748bis Ger. Wb. en art. 152 Wb. SV°. Doch men kan ook afspreken dat er één globale termijn is, waarbinnen iedereen maar moet zorgen dat alles wat men aan de rechtbank wil overmaken ook effectief is ingediend. De procedurele afspraken kunnen zeer flexibel zijn opgemaakt.

Deze fase kan heel uitgebreid zijn, wanneer het om complexe zaken gaat met veel partijen. Maar het kan ook heel eenvoudig en kort zijn. Bv. zou dit in strafzaken beperkt kunnen zijn tot het melden door de beklagde van het erkennen van de feiten en het vragen van een milde toepassing van de strafwet, gelet op de aangebrachte bewijsstukken over de persoonlijke situatie. Tussen deze beide uitersten is alles mogelijk.

Wanneer een niet-digitale partij betrokken is in het dossier, kan deze het dossier op papier aanvullen en alles indienen op de griffie, eventueel per post. De griffie zorgt dan voor het opladen hiervan in het digitale platform. De overige partijen krijgen hiervan een automatische verwittiging, zodat zij de aanvullingen van deze niet-digitale partij kunnen inzien op het digitale platform. Wanneer andere partijen het dossier in het digitale platform aanvullen, dan verwittigt de griffie de niet-digitale partij hiervan, en deze partij kan dit inkijken ter griffie.

c.3

Na afloop van de afgesproken termijn voor het in staat stellen van de zaak, bepaalt de Kamer een termijn voor zichzelf voor de studie en voorbereiding van het dossier met het oog op de behandeling. Hiervoor is er een wettelijke vork van een minimum en een maximum termijn. Ondertussen stelt de griffie de digitale agenda open voor de partijen.

d) Behandeling van de zaak en vonnis

d.1

De partijen duiden meerdere passende behandel-momenten aan in de digitale agenda. Deze moeten binnen een wettelijk bepaalde periode vallen, bv. binnen één maand na afloop van de studietijd voor de Kamer. Het digitale agendaprogramma zoekt een beschikbaar moment op basis van de pleitduur, zoals in het procedureel overleg bepaald, en de dienstregeling van het korps en de Kamer.

De partijen geven hun voorkeur aan tussen schriftelijk in beraad nemen, persoonlijk pleiten of digitaal pleiten (bv. via Teams). Schriftelijk in beraad nemen kan aan niemand worden opgedrongen, ook niet aan de Kamer. Indien één partij wil pleiten, is schriftelijk in beraad nemen niet mogelijk. Indien alle partijen akkoord zijn om schriftelijk in beraad te nemen, maar de Kamer heeft nog vragen, dan moeten de partijen uitleg komen geven op het moment van de behandeling.

Voor burgerlijke zaken zijn dit reeds bestaande mogelijkheden. De schriftelijke behandeling is geregeld in artikel 755 Ger. Wb. en er bestaat een hele afdeling in het Gerechtelijk Wetboek over de zitting per videoconferentie (art. 763bis – 763octies Ger. Wb.). In strafzaken staan de huidige artikelen 153 en 190 Wb. SV^o in de weg. Deze schrijven op straffe van nietigheid de behandeling in het openbaar voor, met een gedetailleerd verloop van de zitting.

d.2

Indien iedereen akkoord is om schriftelijk in beraad te nemen, neemt de Kamer de zaak in beraad en velt ze vonnis binnen de wettelijke termijn vanaf de gekozen behandeldatum. Deze datum mag dan in de digitale agenda opnieuw worden opengesteld voor een ander dossier.

In het andere geval, pleiten de partijen op de aangewezen behandeldatum. Partijen hoeven niet meer lang te wachten tussen vele andere rechtszoekenden. De rechtbank ontvangt hen op afspraak en maakt speciaal tijd voor hun zaak alleen. De burger is een klant en verdient de nodige tijd en aandacht van Justitie.

Na de behandeling neemt de rechtbank de zaak in beraad voor uitspraak binnen de wettelijke termijn. De uitspraak hoeft niet op een openbare zitting te gebeuren, maar verschijnt in het digitaal platform in het dossier op de datum van de uitspraak. Ook dit bestaat al in de huidige wetgeving. Voor burgerlijke vonnissen regelen de artikelen 782 en 782bis Ger. Wb. dit, en voor strafvonnissen komt dit in artikel 190 Wb. SV^o aan bod. Deze technologie bestaat al.

Voor een niet-digitale partij, blijft de papieren mogelijkheid bestaan, per post of ter griffie.

4) Organisatie rechtbank:

Binnen elk korps maakt de korpsleiding een dienstregeling op, in samenspraak met het hele korps. Deze dienstregeling kan heel flexibel zijn. De ene rechter kan een voorkeur hebben om één of twee dagen per week behandelafspraken te plannen. De andere rechter werkt misschien liever met een hele week behandelingen, en daarna twee weken studie en beraad. Of een rechter wil de (klein)kinderen aan de schoolpoort kunnen ophalen, en plant dus geen behandelingen in na 15u.30. Zolang binnen een korps alle dossiers binnen de wettelijke termijn in de agenda inpassen, is alle flexibiliteit toegelaten.

De griffie beheert de digitale agenda, zowel voor het hele korps als per Kamer. Een Kamer bestaat uit één of drie rechters en een griffier. Binnen een korps moeten de rechters en griffiers een minimale periode per maand en per gerechtelijk jaar beschikbaar zijn voor behandelafspraken. Zo zal er altijd een ruim aanbod open staan voor de burgers.

Rechters en griffiers voeren hun beschikbaarheden voor de behandelafspraken in de digitale agenda in overeenkomstig de dienstregeling en de afspraken binnen het korps. Ook voor alle overige taken, verlofperiodes, thuiswerken, enz., moeten zij dit in de agenda aanduiden. Binnen het korps kan op deze wijze iedereen van elkaar weten op welk moment men wel of niet bereikbaar is, en wanneer men bv. best een vergadering kan inplannen. Bovendien kan men van elkaar zien wanneer er complexe dossiers op de agenda staan, aan de hand van de ingeschreven behandelduur. Zo bewaakt men ook een gelijke verdeling van de werklast.

Met behulp van al deze gegevens in de agenda, kan het agendaprogramma data voor de behandeling voorstellen, van zodra een dossier in staat is, en dit volgens de in het dossier opgegeven details en voorkeuren. De technische mogelijkheden voor een dergelijk agendaprogramma bestaan reeds en vinden al toepassing in allerlei sectoren, zoals bv. in ziekenhuizen voor de reservering van operatiezalen en de planning van consultaties.

De dienstregeling voorziet regelmatig tijd voor de behandeling van strafrechtelijke verstekzaken. Hiervoor zijn dus nog steeds vaste zittingsmomenten noodzakelijk. De frequentie hiervan hangt af van de hoeveelheid aan verstekken. Voor een politierechtbank kan dit wekelijks noodzakelijk zijn, terwijl voor een hof van beroep een maandelijks verstek-zitting kan volstaan.

Voor burgerlijk zaken is geen aparte werkwijze nodig voor verstek, want er is steeds nog een eiser. Indien er geen andere betrokken partijen zijn, kan een eiser eenvoudig verstek vorderen in de voorbereidende fase, indien de verweerder niet reageert. Dit is een vergelijkbare regeling als het verstek op de inleidingszitting in de huidige wetgeving (art. 802 Ger. Wb.).

In deze organisatie is er een grote vrijheid voor alle rechters en griffiers om hun werk zelf te organiseren. Ze moeten zich houden aan de minimaal opgelegde beschikbaarheid voor de behandelafspraken, en ze moeten ervoor zorgen dat ze hun dossiers binnen de wettelijke termijnen behandelen en vonnissen. Voor het overige zijn ze volledig baas over de eigen tijd. Ze hoeven bv. niet elke maand dezelfde dagen of periode in te geven om beschikbaar te zijn voor behandelingen. Zo kan men flexibel inspelen op de overige taken in de werkagenda.

5) procedurele waarborgen eerlijk proces

De garantie op een eerlijke procesgang hangt niet meer af van oeverloze en ingewikkelde procedurele regels. Deze maken het alleen maar moeilijk en vergroten de risico's op procedurele fouten, al of niet opzettelijk uitgelokt door partijen die niet te goeder trouw zijn. Uit de zeer gedetailleerd geregelde procedure van vandaag, blijkt vooral wantrouwen tegenover het vermogen van individuele rechters, en de Rechterlijke Macht als geheel, om haar taken correct uit te voeren.

In dit voorgestelde systeem valt het bewaken van een eerlijke procedure volledig onder de verantwoordelijkheid van elke individuele Kamer. Naast de onafhankelijke en onpartijdige rechters, heeft ook de neutrale griffier een belangrijke rol hierin. Met deze flexibele procedure wordt vertrouwen getoond in de kwaliteiten en het gezag van de rechters om een eerlijk debat tussen partijen te organiseren met gelijke wapens. Daarvoor zijn rechters namelijk opgeleid. Dat is de essentie van hun werk.

Dit moet helpen om het algemene gezag van de Rechterlijke Macht te herwinnen. Het publiek krijgt een efficiënte en flexibele Justitie, die tegelijk alle betrokkenen gelijk en eerlijk behandelt.

a) Toegang tot een onafhankelijk en onpartijdig gerecht, door de wet ingesteld

Het is de doelstelling van dit hele systeem om de toegang tot het gerecht voor de burger zo gemakkelijk mogelijk te maken. Het is bijzonder laagdrempelig en gemakkelijk in gebruik.

Hoewel een volledige (revolutionaire) herschrijving nodig is van boek II in Deel IV van het Gerechtelijk Wetboek en van de Titels I en II van het Wetboek van Strafvordering, wordt aan de bevoegdheden van de rechtbanken niets gewijzigd: het gerecht is dus nog steeds door de wet ingesteld.

Er zijn evenmin wijziging nodig aan de Rechterlijke Organisatie (Deel II Ger. Wb.), zodat ook de waarborgen van onafhankelijkheid en onpartijdigheid overeind blijven. Rechters moeten immers nog steeds aan alle kwaliteitseisen voldoen, die door de wet zijn opgelegd.

b) Tegensprekelijk debat, partijautonomie en gelijke wapens

Het volledig dossier is altijd beschikbaar op het digitale platform en op de griffie. Alle partijen hebben volledige inzagerechten, en iedereen kan binnen de procedure-afspraken toevoegen wat men maar wil. In het beste geval is er een akkoord over de procedure-afspraken. Zoniet is er steeds de garantie dat de Kamer waakt over de eerlijke gang van zaken.

Alle betrokken partijen hebben trouwens dezelfde kansen, zowel in het procedurele overleg, als bij de samenstelling van het dossier met het inleveren van stukken en conclusies, als ook over de keuze voor pleiten of schriftelijk in beraad. De partijautonomie is zo mogelijk nog ruimer dan in het huidige systeem, door in overleg met de partijen de procedurele afspraken te bepalen. De Kamer heeft weliswaar het laatste woord over de timing en de procedurele aspecten, doch kan niet weigeren om te laten pleiten als minstens 1 partij dit vraagt.

Iedereen krijgt een automatische melding van elke toevoeging aan het dossier en van elke communicatie. De informatie aan de partijen en het procedurele verloop is zeer transparant.

c) Openbaarheid van de rechtspraak

In vele landen bestaat reeds de 'court cam'. Dit zou ook bij ons ingang kunnen vinden. Pers en publiek hoeven zich dan zelfs niet meer naar de rechtbank te verplaatsen. Dit opent perspectieven voor het gebouwenbeheer: oude en grote gerechtsgebouwen met hoge onderhoudskosten zullen niet meer nodig zijn. Hier zit een kans op grote besparingen.

Na ondertekening van de uitspraak, voegt de griffie het vonnis in op het digitale platform. De partijen krijgen een automatische melding van deze toevoeging en een onmiddellijke toegang tot het vonnis in het digitale platform.

De volgende dag opent het digitale platform automatisch een link naar een publieke website, voor de publicatie van het vonnis. Pers en publiek kunnen op deze wijze kennis nemen van de rechtspraak, zonder zich zelfs maar te hoeven verplaatsen.

Voor de pers en voor wetenschappelijk onderzoek, kan een systeem worden ontwikkeld voor inzage in het dossier op het digitale platform op verzoek en mits toelating.

Dit alles moet conform de GDPR gebeuren. Het is aangewezen om een centrale dienst in te richten voor het beheer van de publicaties van rechterlijke uitspraken en de toelatingen aan de pers en wetenschappelijke onderzoekers tot dossierinzage.

d) *behandeling binnen een redelijke termijn*

De Kamer bepaalt de termijnen in overleg met de partijen, en houdt hierbij rekening met de complexiteit van de zaak en het aantal partijen. Er moet vertrouwen zijn in de goede leiding van de Kamer. De bedoeling van de flexibele werkwijze in de fase van het procedurele overleg, is om procedurele incidenten te vermijden of tot een minimum te herleiden. Er is bovendien nog slechts 1 moment waarop partijen incidenten kunnen creëren of bezwaren of opmerkingen over de rechter(s) kunnen inroepen (wraking), nl. in de fase van procedureel overleg.

Dit alles zou vertragingen en incidenten tot een minimum moeten beperken. Dit moet helpen om de redelijke termijn van behandeling te realiseren, en minstens klachten hierover te vermijden of te beperken. Het zal Justitie efficiënter maken.

6) Hoe realiseren?

Grote hervormingen zijn moeilijk en lopen vaak vast. Om enige kans op succes te maken, zal een gefaseerde invoering noodzakelijk zijn. Het is ook belangrijk om te begrijpen dat niet de digitalisering de essentie is van dit voorstel, maar wel de klantgerichtheid tegenover de burger. Deze berust op 2 speerpunten: de behandeling op afspraak en de flexibele procedure. Dit zijn ook de 2 onderdelen die onder de huidige wetgeving al (ten dele) mogelijk zijn.

a) *Fase 1: huidige stand van de wetgeving*

In de huidige stand van de wetgeving is de inleidingszitting zeer geschikt voor een moment van procedureel overleg. Huidig artikel 747 Ger. Wb. biedt veel ruimte voor overleg tussen de partijen. Binnen dit wettelijk kader, kan de Kamer perfect de leidende rol opnemen in dit procedureel overleg. In strafzaken bestaan er al mogelijkheden voor de politierechtbank in toepassing van artikel 148 Wb. SV°. Dit kan men als wettelijke grondslag aanzien voor een procedureel overleg in strafzaken.

De behandeling op afspraak is perfect mogelijk binnen de huidige stand van de wetgeving, zowel in burgerlijke zaken als in strafzaken. Er zijn nu al hoven en rechtbanken die bij het bepalen van de rechtsdag ook een uur vastleggen waarop de partijen moeten verschijnen. Alle artikelen in het Wb. SV° die aan het OM toestaan om de gekende slachtoffers te verwittigen van de zitting, vermelden dat het OM "*de plaats, de dag **en het uur** van verschijning met alle passende middelen aan de gekende slachtoffers*" meedeelt. Het is enkel nodig dat de voorzitter met een totaal nieuwe blik de dienstregeling opmaakt, natuurlijk in overleg met het korps.

De invoering van deze 2 belangrijke maatregelen zijn bepalend voor de ommekeer naar een dienstverlenende Justitie, waar de burger klant is. De digitale omkadering is niet noodzakelijk om minstens dit al te realiseren. Natuurlijk kan wel het MACH-systeem met e-deposit in gebruik blijven voor de burgerlijke zaken.

Binnen deze krijtlijnen kan in een eerste fase een kleinschalig proefproject opstarten. De uitgekozen rechtbank kan creatief omgaan met het lokalenbeheer. Er is geen verplichting om de zittingszaal te gebruiken, wanneer men toch geen grote massa hoeft te ontvangen.

b) *Fase 2: snelle IT-tussenkoms*

De technologie voor de digitale agenda bestaat al in vele sectoren. Het kan niet zo moeilijk zijn om dit voor de agenda van een pilotsite te ontwerpen. Onder de huidige wetgeving is het perfect mogelijk om de kennisgevingen van de rechtsdag pas te verzenden nadat een behandelafpraak is bepaald, van zodra dat zo'n digitale agenda beschikbaar is.

c) Fase 3: kleine (snelle?) wetswijzigingen

Idealiter volgt dan een fase om de communicatie met alle mogelijke moderne middelen te kunnen invoeren. De burger zal hierdoor goedkoper kunnen procederen en voor Justitie zou dit de grootste besparing moeten opleveren. De kosten van dagvaarding bij gerechtsdeurwaardersexploot zullen immers bijna verdwijnen. Deze vorm van partijen oproepen stamt uit lang vervlogen tijden, toen men geen andere mogelijkheden had om beklagden of tegenpartijen met zekerheid te bereiken. De tussenkomst van een deurwaarder moest het bewijs creëren van een correcte oproeping van de beklagde of de tegenpartij.

Vandaag kan men met een eenvoudige e-mail met ontvangst- en leesbevestiging, dit bewijs digitaal en zonder kosten zelf creëren. Elke burger heeft een e-box, en is dus per e-mail bereikbaar. Bovendien zijn de personen en bedrijven zonder eigen e-mailadres zeldzaam in de huidige maatschappij. Er zijn dus goedkopere wegen om de kennisgeving van een oproeping aan een partij met zekerheid te bewijzen.

Hiervoor is wel een wetswijziging nodig. Maar dit kan met kleine en punctuele aanpassingen in de artikelen 145 en 182 Wb. SV^o voor de strafzaken en in de artikelen 700 en 706 Ger. Wb. voor de burgerlijke zaken. De inspiratie is al te vinden in deze artikelen van het Wb. SV^o zelf, die toelaten dat het OM de gekende slachtoffer verwittigt van de rechtsdag *“met alle passende middelen”*. Dit behoeft enkel nog de toevoeging uit het voorbeeld van art. 65/1§2 Wegverkeerswet: *“inclusief via elektronische post”*. Zolang er nog geen digitaal platform bestaat, kan de communicatie in het MACH-systeem geregistreerd worden.

d) Fase 4: de lange weg

De overige onderdelen van mijn voorstel vragen meer tijd om te kunnen invoeren. Zo is bv. heel wat wetswijziging nodig in het Gerechtelijk Wetboek en in het Wetboek van Strafvordering voor een echte flexibele toepassing van het procedureel overleg. De snelle oplossing om dit via de inleidingszitting te realiseren, zal vermoedelijk niet volstaan om alles op te vangen. Een ander voorbeeld is de schriftelijke behandeling in strafzaken. Dit is nu niet mogelijk en het wijzigen van de relevante wetsartikelen vraagt een grondig parlementair debat.

Misschien is de invoering van de de *‘court cam’* nog relatief gemakkelijk te realiseren. Uiteindelijk heeft elke rechter de politie over de eigen zitting met beslissingsrecht om al of niet camera's in de rechtbank toe te laten. Maar verder onderzoek inzake de overeenstemming met de GDPR is toch aangewezen. Het verzekeren van de openbaarheid van de rechtspraak is belangrijk, maar moet ook met respect voor de privacy gebeuren.

Tenslotte ligt er nog heel wat werk op de plank voor de IT-dienst. Het zal tijd kosten om alle digitale toepassingen te ontwikkelen die nodig zijn om dit project integraal te realiseren. Het gaat onder andere om het compatibel maken met elkaar van reeds bestaande digitale toepassingen, het ontwerpen van een overkoepelend digitaal portaal, het linken van verschillende overheidsdatabanken, het schrijven van algoritmes voor het bepalen van de bevoegdheid, een publicatiewebsite voor rechterlijke uitspraken, en nog veel meer.

Besluit:

Dit is een voorstel voor een revolutionaire hervorming, gebaseerd op eenvoud en flexibiliteit voor de burger. Justitie communiceert op een menselijke manier met de burger en via alle mogelijke moderne communicatiekanalen. De procedure is flexibel en in overleg met de partijen. Geen imposante zittingszalen meer, maar gezellige bureaus, waar de koffie klaar staat, of zelfs online. De burger wordt als klant behandeld door een dienstverlenende Justitie.

De tijdswinst voor de burger en de justitie-actoren is duidelijk. Zeker in burgerlijke zaken zal de nood aan behandelafspraken verminderen. Advocaten zijn immers al lang vertrouwd met de schriftelijke procedure en zijn ook al gewend aan de digitale wereld. Partijen en justitie-actoren hoeven zich bovendien minder te verplaatsen. Dit creëert ruimte voor de rechtbanken om met hun beperkte personeelsbezetting toch de burger individueel en op maat te bedienen met een kwalitatieve beoordeling binnen een redelijke termijn.

Dagvaarden door een gerechtsdeurwaarder blijft enkel in uitzonderlijke situaties behouden. Dit maakt de toegang tot rechtbank voor de burger goedkoper, terwijl het voor Justitie een gigantische besparing oplevert. De nieuwe manier van behandelen op afspraak, maakt grote zittingszalen en geldverslindende gerechtsgebouwen overbodig. Ook hier zit een grote mogelijkheid voor besparing voor Justitie.

De individuele agenda van rechters wordt veel flexibeler, doordat zij het beheer van de eigen Kamer en dossiers volledig zelf kunnen bepalen binnen de dienstregeling. Voor complexe dossiers kunnen ze meer tijd nemen, terwijl ze eenvoudige dossiers sneller kunnen behandelen. Ze kunnen bepaalde periodes in de agenda blokkeren om aan dossierstudie te doen, of ze kunnen net een hele week behandelafspraken plannen en vervolgens een periode als beraad in de agenda zetten om voor al deze afspraken een vonnis af te leveren. Er is immers geen vaste zittingsdag meer per Kamer, zodat er een grote vrijheid is voor de individuele werkplanning.

Cindy Van Dijck
Politierechter te Leuven

